

451581

Imprimat legal

27. JAN. 1925

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VI

Nr. 4

25

IANUARIE

1925

În acest număr: O satisfacție de Octavian Goga; Cântec de toamnă, poezie de Mihail Mușeanu; Omagiu postum lui Maiorescu de Eugen Goga; Când nu sunt arme... de Ion Gorun; Declinul mesianismului provincial de Radu Dragnea; Oglinda unei plase din Banat de P. Nemoianu; Regionalismul în Ardeal de Alexandru Hodoș; Gazeta rimată: Băiat sau fată? de Septimiu Bisturiu; Insemnări: O scrisoare pierdută; Procesul Cuza; Invingători și învinși; Divergență de opinii?; O nouă fuziune; Argumentele d-lui Vaida; Autonomie, cerebralitate și criticism; D-l Iuliu Maniu tace; Unirea dela Blaj vorbește; etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 10 Lei

© BCUCluj

Țara Noastră

O satisfacție

În viața unui om politic sunt rare momentele când pentru credințele lui, în numele cărora a luptat și a suferit dușmăni înverșunate, i se dă o recunoaștere tocmai din tabăra potrivnică. Astfel de evenimente neobișnuite constituie desigur cel mai strigător certificat al dreptății, suprema justificare politică deci, dar în acelaș timp și cea mai eclatantă dovadă a unei biruinți morale.

Un asemenea prilej e pentru mine memoriul dlui Vasile Goldiș de care se ocupă în zilele din urmă întreagă presa noastră. Cettorii revistei l-au văzut în întregime și pot verifica lucrurile. Interesantul document iscălit de fruntașii nemulțumiți ai partidului național într'un lung și nemilos rechizitoriu nu face decât să confirme pe deantregul tot ce de cinci ani am criticat noi în scris și cu viu grai la conducerea acestui organism hibrid. Toată politica ardelenilor de sub îndrumarea dlor Vaida-Maiau dela unire încoace este luată în cercetare și detestată cu hotărâre în memorabilul act al dlui Goldiș. O lumină definitivă se proiectează astăzi asupra atâtor ascunzișuri dosnice acoperite multă vreme de temperamentul ipocrit al dulceagului avocat din Blăj. Întreagă boala lăuntrică a îmbătrânitului consorțiu fără credințe iese la iveală din constatările acestor rânduri. De ce le-am mai înșira din nou aici? Ele nu vin în fața publicului decât ca să afirme cu tărie dogma pe care se întemeiază implacabilul crez înstăpânit zi cu zi în mintea celor mai de seamă intelectuali de sub ocrotirea celebrului comitet de-o sută. Dogma e următoarea :

„Ne vedem necesitați a declara, că pe deoparte situațiunea, după părerea noastră, nemulțumitoare a partidului național, trebuie s'o atribuim seriei de greșeli, care s'au succedat dela 1918 și până în zilele noastre în junctiunea partidului, greșeli fără îndoială ale conducerii, și că pe de altă parte îndreptarea o putem aștepta numai dela schimba-

rea chipului de conducere a acestui partid". Totul se grupează într-o serie de dovezi în jurul acestei mărturisiri și absolut toate actualele capete de acuzație au fost în cursul vremii înregistrate mai întâi în aceste pagini ale revistei „Țara Noastră” lansate fiind de către noi care am urmărit necontenit prăvălirea nenorociților șefi și pulverizarea prestigiului Ardealului pe urma nepriceperii lor.

D. Alexandru Vaida, într-un tocat interview acordat deunăzi ziarului „Lupta” al protectorilor săi Fagure-Honigman, relevă asemănarea dintre criticele dela „Țara Noastră” și diversele chestiuni cuprinse în memoriul dlui Vasile Goldiș. D. Vaida, cunoscut cm de tact și delicat polemist ca totdeauna, se miră din băncile inimii în fața ciudatei potriveli și împinge inteligenta sa mirare până la bănuiala că între colegul său și subsemnatul au existat machinațiuni oculte din care s'a înfiripat neîndurata fiipică. Foarte fostul președinte de Consiliu, după ce își scaldă în toate apele tovarășul de partid, constată că „memoriul trebuie să se fi zămislit undeva în apropierea Ciucei și nici decum la Arad.” Mai mult, eminentul stilist, după ce-mi asvârle o apostrofă din Testamentul vechu, datorită probabil intimității sale cunoscute cu fii Ierihonu'ui rătăciți în presă, declară fără nici o ezitare: „Lui Goga sa-i lasăm paternitatea legitimă sau ilegitimă a memoriului din revista sa.” Prea mare esces de spirit prea multă sare atca și mai ales prea multă mirare, ilustre adversar! Intre criticul dvoasră de astăzi și mâne, fără a fi fost o înțelegere ascunsă, a intervenit în mod fatal o identitate de apreciere. Aci e tot rostul chestiunii. Dela Ciucea, e adevărat, de câțva ani încoace, au pornit metodic observațiile mele obiective în care se judecau încurcăturile unor oameni nepotriviți pentru situația lor. Din primele zile ale răposarului Consiliu dirigent, când o veselă companie improvizată luați în deșert marile probleme ale organizării de stat și pânăcum când ați risipit creditul politic al Ardealului, isprăvind prin a vă destăinui toate colțurile unei triste căsnicii politice, eu am îndrăznit să rostesc în continuitate crudele mele adevăruri. Cum stau acum să trec în revistă ciudatele peripeții, și-mi dau seama de câte calomnii negre m'au răsplătit pentru linia mea dreaptă, sunt totuși mulțumit de rezultat. Ce s'a întâmplat în acest timp? Acum la sfârșit de dramă văd că paralel cu frământările mele, n'a tresărit numai un mănunchiu de oameni care m'au urmat din primul moment, ci toată crata rămasă în urmă. S'a desfășurat un curios proces psihologic. După ce ne am despărțit, în partidul național lumea a deschis ochii și-un val de criticism a pus stăpânire pe suflete. Au fost zadarnice și expeczeuri și insinuări șoptite la ureche. Greșelile s'au trecut la răvaș și, în măsură ce le analizam noi în publicitate, ele pătrundeau în conștiința mult mii, lăsând să se ridice deasupra glasul adevărului.

Astăzi, în sfârșit, criza s'a declarat pe față, fără reticente, fără jezuitism și fără puțința de a o mai piti subț declarajii de circumstanță. D. Vasile Goldiș și soții săi și-au spus cuvântul. Au făcut-o deschis și cu o sinceritate aproape neobișnuită aici în Ardeal. Ei au pus degetul pe rană, au spart buba cu cuțitul, au spus limpede tot

ce este în credința tuturor. De-acum nu mai merge nici cu meschina retorică provincială a dlui Iuliu Maniu, nici cu îndulcirile inoportune ale dlui Goldiș. Trebuie să se lămurească și unul și altul. Înzadar protestează fruntașul dela Arad împotriva publicării cu o oră mai curând a operei sale, și zadarnic se afișează candoarea de față bătrână a dlui Maniu, care are aierul că nu știe nimic din tot ce s'a petrecut, toate sunt de prisos. Lupta e declarată pe față, secretul de familie trebuie divulgat. Opinia publică cere precizuni și nu mai poate fi îmbătată cu apă rece.

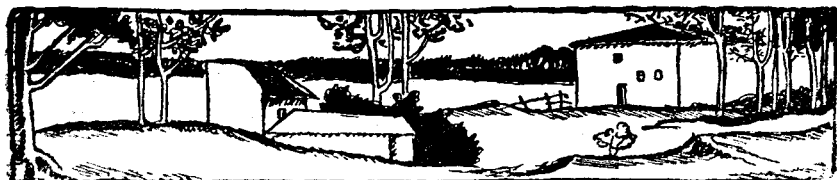
Pe mine, la dreptul vorbind, urmările nu mă prea interesează. Până unde vor merge numiți domni cu desvelirile? Cine sunt vinovații? Cine trebuie să dispară individual de pe arenă? Se va mai putea cârpi pentru trei luni de zile solidaritatea tagmei? Va pleca d. Sever Dan în exil, sau va fi ostracizat d. Goldiș? Nu știu, nu cerceiez! Toate aceste sunt detalii care nu ating miezul chestiunii. Realitatea e că se sparge o gașcă întreținută în mod meșteșugit și pe ruinele ei se ridică biruitor principiul sănătății unui popor.

Suntem în plină fierbere și așteptăm ziua de mâine. Se poate că vom vorbi atunci. Deocamdată să ne fie îngăduit să reținem aici satisfacția ce ne acordă prezentul. Din acuzatori ce eram ne transformăm acum în spectatori desinteresați. Rolul nostru l-au luat oameni cari în mod trecător sunt încă între barierele partidului național.

Să ne fie îngăduit, deci, după un sbucium îndelungat, să încrucșăm o clipă brațele și cu sentimentul datoriei împlinite să privim senini la această lichidare întârziată..

— Dați-i înainte, domnilor, sunteți perfect în prevederile noastre!

OCTAVIAN GOGA

Cântec de toamnă

Cameliile se uscară, vezi?..
In uitare tot mai mult să crezi.
Se'noptează noaptea mai curând,
Șterge-ți amintirile din gând:
In uitare tot mai mult să crezi.

S'au frânt amanții 'n vane încordări;
Adio, adio desmierdări...
Nimeni nu mai cântă în oraș,
Sufletul adeseori e laș,
Adio, adio desmierdări...

Salcâmi se uscară la răscruci.
Dragoste, și tu să te usuci!
Nuferii au și învinețit,
Dacă totdeauna ne-ai mințit,
Dragoste, și tu să te usuci!

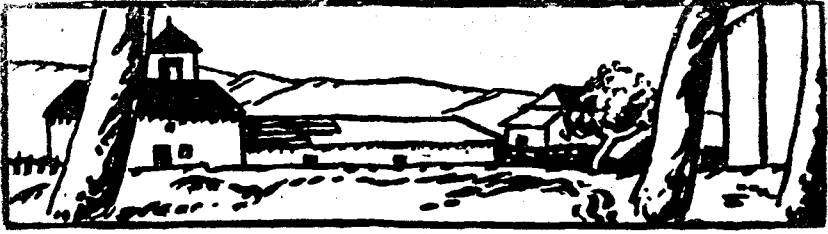
E toamna...

Danțează 'n praf amurguri de vioară;
E toamna care nu mai vrea să moară.
Porumbii cafenii au gungurit:
E toamna care-a reîntinerit.

Amorul a ieșit la drumul mare:
Epavă aruncată 'n târg, din Mare...
Dar fața lui e vânăță acum,
Și ochii-i pier în țandăre de fum.

Danțează'n praf amurguri de vioară:
E toamna care nu mai vrea să moară...

MIHAIL MUNTEANU

Omagiu postum lui Maiorescu

Nu l-am apucat pe „domnu”. Profesorul meu de limba română la liceul din Blaj a fost altcineva, un om de legea nouă, care a murit prea de vreme, spre paguba corpului didactic din Ardeal. Pe „domnu” l-am prins numai ca pensionar. Era un omuleț încruntat și cu o vagă tristeță călugărească în priviri. Trebuie să fi fost o inimă foarte bună bietul bătrân. Așa mi-l aduc eu cel puțin aminte. Sprâncenele stufoase încordate deasupra ochilor, nasul puterinc ca un paloș în dungă, atârnat vertical peste mustăți și buza din jos desprinsă de cealaltă în semn de plictiseală, îi dădeau un aier simpatic și o specială culoare profesorală plină de haz.

Par'că acuma-l văd, cum ieșea singuratic, călcând ușurel, tipa-tipă, bătrânește, pe pietrele gangurilor mănăstirii din Blaj. Noi copiii ne feream respectuoși și răzători din calea lui, iar el trecea bodogănind, răspunzând cu un deget la „halbțindru” salutarilor noastre exagerate.

Blăjenii știau să spună o mulțime de anecdote pe socoteala „domnului”. Dar nu numai blăjenii. Toți ardelenii care au trecut pe acolo ar fi putut să-ți povestească o snoavă în care figura și „domnu”. De ce-i va fi zis lumea „domnu”? Nu pot să știu. Și de ce va fi fost el subiect de glume? Aceasta în parte aș putea s'o lămuresc.

Cum am zis, bătrânul trebuie să fi fost un om foarte cumsecade. Așa cum se înfățișa, avea chiar o umbră de timiditate. Țin minte că întrebuița un gest care, n'aș putea spune anume de ce, dar îl caracteriza în acest sens. Totdeauna își închidea un nasture la pardesiu, prin dreptul burții, ce-i atârna ca o pungă goală pe trupul lui scund și obosit. Era bun, atât de mult, încât simțea nevoia, dupăcum spune tradiția, să mai atingă din când în când pe elevi, pentru a-și menține autoritatea. Spre acest scop se folosea de o cheie mare, cheia dela cămăruța lui de călugăr. Da cu ea când se supăra, și dădea bine. Generații întregi din Ardeal își aduc aminte de această cheie a „domnului”.

De altminteri supărările lui erau destul de nevinovate din punctul de vedere al elevilor. Nu-i păsa prea mult de prostiile pe cari le făceau. Un singur lucru era în stare să-l scoată din fire. A decă un nume, un

om. Era Maiorescu, antichristul școlii latiniste. Dacă îndrăznește cineva să pomenească măcar numele lui, cheia „domnului” intra în funcțiune cu toată vigoarea. Elevul era pedepsit aspru și fără milă. Spunea unul, că s'a obrăznicit odată și a încercat să-l exaspereze pe bietul bătrân. — Ce poezii știi, l-a întrebat „domnul” la Poetică. — Miorița de Titu Maiorescu, a răspuns ghidușul în răsetele infundate ale clasei. — Cum, Maiorescu, s'a răstit „domnul”, șezi jos măgarule. Și cheia s'a mișcat represivă pe spatele îndrăznețului.

Nu-i putea ierta întârziatul reprezentant al lui Cipariu lui Maiorescu toate biruințele filologice și literare. Nici de nume nu voia să-i audă. Cum, Maiorescu, acest renegeat al Ardealului, acest cosmopolit necredincios, intrat în slujba boierilor din țară? Trebuie șters din catastiful scrisului românesc! El a izgonit etimologismul din limbă, el a omorât chiar și pe *u* scurt, stărpind astfel până și ultima amintire a gloriei străbune! Afară cu el, din Blaj!...

* * *

Mai zilele trecute, având prilejul să mă uit în caleidoscopul ardelenesc, cu prilejul ultimelor evenimente politice din Cluj, mi am adus aminte de „domnu” și fără să vreau am pus mâna pe volumele de critică ale lui Maiorescu. Am răsfoit cu multă curiozitate paginile de luptă veche ale răposatului profesor și cu o b'ândă ironie am refăcut în minte toată vremea când a trăit fiul băiatului de țăran din Bucurdea grănoasă de lângă Blaj. Am reconstituit psihologia adversarilor lui. L'am văzut la Iași pe uscățivul Bărnăuțiu, împreună cu toți aceia cari îl susțineau și am căutat să-mi dau seama de întreaga cariera unuia dintre cei mai culți și mai echilibrați oameni ai vremilor noastre moderne. Fără îndoială, că cecece a făcut Maiorescu atunci a fost o crâncenă operă de lămurire și un mare act de o considerabilă importanță națională. Nu vorbesc de politica lui Maiorescu. Vorbesc de activitatea lui literară. Aci, în acest domeniu, el va rămâne pentru totdeauna unul dintre stâlpii sufletului românesc. Pe temelii solide ale graiului nostru el a stabilit pentru totdeauna unitatea românească, dând în acest chip, fără elemente romantice și fără arguții etimologice, o justificare pozitivă a unității noastre politice de mai târziu.

Și cât a trebuit să sufere neînduplecatul iconoclast până ce a putut birui! Câte negre prostii băjbăitoare nu a trebuit să înlăture și cu câte îndărătnicii de mediocrități sbârnăitoare nu a avut de lucru. Astăzi, fără un simț al istoriei, neapărat că nici nu poate să-și închipuie un om de ce neasemănată utilitate a fost dârza perseverență a lui Maiorescu. Și nu atât aici la București, cât mai ales în Ardeal. Căci, să și închipuiască cineva, ce mutră ar face astăzi în România d. Iuliu Maniu, de pildă, dacă, pe lângă alte motive sufletești de diferențiere regionalistă, ar mai putea să aibă și unul de ordin etimologic, ca să zicem așa. Poate că, într'o astfel de ipostază, strănepotul lui Bărnăuțiu s'ar fi constituit într'un reprezentant al altei rase. Mai știi?

Nu, blagoslovită să-i fie memoria criticului dela „Convorbiri Literare”! Fără de el multe nu s'ar putea astăzi, și fără acțiunea lui

multe consolidări n'ar prinde acum rădăcini cu atâta ușurință în noi.

Era de sigur necesară apariția lui Maiorescu în istorie, ca a unui Ion Botezătorul în Biblie. Și nu a fost de sigur un capriciu al naturii că Maiorescu a fost ardelean. Trebuia să fie. Pieirea ta printrine, Israile, e o vorbă care se poate și inversa. Maiorescu trebuia să fie ardelean, pentru că numai un ardelean putea simți cu adâncimi mari necesitatea dărâmării unor cumplite rătăcirii. Numai unul care a putut suferi personal de pe urma acestor strănii băiguiei, numai un astfel de om era în stare să reacționeze cu putere împotriva lor. Și numai un astfel de om avea și autoritatea cuvenită.

* * *

Privind, deci, sub aspectul istoric luptele politice cari se dau în această revistă, pentru observatorul critic ele se pun sub patronajul direct al marului înaintaș dela Iași și București. Mutând târâmurile de activitate, noi nu facem altceva decât ceea ce a făcut Maiorescu odinioară: — plivim, plivim mereu buruiana unor particularisme, cari stau în calea dezvoltării normale a neamului. Rătăcirile de astăzi sunt tot rătăcirile de ieri, sub a tă fermă. Și tot dela Blaj vin. Îndărătnicia lor e de aceeaș calitate intelectuală ca și cea de pe atunci. Și dacă pe cei de demult îi tertăm cu o pioasă aducere aminte, e fiindcă pe cei de astăzi vrem să-i pedepsim cu atât mai mult. Maiorescu a trebuit să se căznească peste două decenii până a putut străbate. Ritmul vremilor de acum însă cere transformări mai rezezi și creațiuni mai iuți.

Opera, de altfel, nici nu e așa de grea ca acum cincizeci de ani. Las' că nici oamenii nu sunt de talia acelora. Firavul domn Iuliu Maniu nu e de loc de calibrul învățaților etimologiști. Puterile călugărești ale acelora aveau o energie aproape salbatică. Modestele argumentații advocățești ale singuraticului holtei tomatnic din fruntea partidului național sunt redus. El seamănă mai mult cu „domnu” dela Blaj decât cu aprigul Cipariu. Azi mâ ne avem să-l vedem și pe dumnealui dând cu cheja, în răsetele tinerimii biruitoare. Și noi vom avea să slăvim și atunci, ca și acum, memoria lui Maiorescu... și triumful bunului simț românesc.

EUGEN GOGA

P. S. Rândurile acestea pot servi de completare articolului diui Rađu Dragănea asupra „Criticismului în Ardeal”.

Când nu sunt arme...

Cumplită se pornise răzburarea muntenilor la Iara. Zadarnic, după fuga honvezilor, cărora le mai rămăsese picioare bune de fugit, căpitanii își chemau oamenii. Insuși prefectul a trebuit să cutreere călare orașelul de trei ori, să intre prin casă și să scoată cu puterea afară pe cei mai înverșunați. Atâta urgie vărsase în sufletul oamenilor prăpădul cu care honvezii se năpustiseră asupra satelor lor. Muntele Băișoarei, Ocolişul mic, nu mai erau decât grămezi de cenușă; Iara trebuia să plătească.

Dar glasul și porunca prefectului Balint răzbiră și potoliră înverșunarea. Nu se cuvenea biruitorului să meargă dincolo de biruință, ori cât de dreaptă era mânia lui; sub voința de fier a viteazului popă îndârjirea se incovoie și se plecă; rândurile muntenilor se refăcuseră și căpitanii își reluară stăpânirea asupra cetelor strânse din risipire.

Și tot n'a scăpat Iara. Căci honvezii fugiți din Turda s'au întărit acolo cu alte cete și au prins iar a se năpusti asupra satelor. Din Surduc și din Bicalat n'au lăsat decât tăciuni și sângele bătrânilor și copiilor; dar sătenii câți au scăpat s'au repezit la Iara, și acolo au dat foc peste tot, la toate casele ungurești.

Dinte pentru dinte, ochi pentru ochi... Nu zicea tot așa și popa Balint, care nu înțelegea decât lupta vitejească; la Lita ungurească isbi pe honvezi și-i puse pe fugă până aproape de Cluj; de aci cavaleria ungurească încercă o șarjă asupra valahilor, să-i stingă de pe fața pământului și mai multe nu; s'au întors mai repede de cum au venit, câți n'au rămas pedestri pe loc.

De geaba, ce n'au putut să facă cu puterea armelor au încercat cu amenințarea. La vorba ce i-au trimis, că dacă nu se va pleca, „vor stinge toate satele românești din munți cu toți locuitorii lor prin foc și sabie,” popa Balint a răspuns trimișilor comandantului Rákocsi, că „românii, credincioși jurământului lor dela cele două adunări din Blaj, sunt prea hotărâți ca pentru împărat și pentru națiunea lor să învingă sau să moară cu armele în mână“.

Cu armele... Dar armele românilor erau puține, și au simțit-o lăncerii lăsați de strajă la Sălciua, pe când prefectul, vestit că unghurii plănuiau un atac asupra orașului din munți. Ofenbaia și a tesaurului împărătesc de acolo, alergase să pună la cale apărarea din această parte. A năvălit trufașul Rákocsi asupra lăncerilor și după o crâncenă luptă, i a răpus cu tunurile și cu puștile.

— Nu-i nimic, — a zis decurionul Grigorie Muncaciu, când a adus prefectului vestea; o să facem noi rost și de arme mai multe.

Nici n'au mai așteptat unghurii când s'a apropiat oastea lui popa Balint de Sălciua. Abia s'a arătat coloana tribunului Ion Ciurileanu peste dealul Alescău, la stânga, și pe râul Arieș în jos cele dintâi trupe duse de prefect, la dreapta, honvezii au și tulit-o, mai aprinzând în grabă cinci case din sat — focul și omorând patru moșnegi — sabia!

Pe sub muntele Trascăului s'au strecurat în grabă viteji; dar nu destul de repede, că-i încurcau tunurile acuma. La Fântânele muntenii i-au ajuns din urmă, lovindu-i din fugă. Ș'apoi așa, ca să fie mai ușurei, au lăsat un tun în urmă, și câți-va morți lângă el. Grigorie Muncaciu, decurionul care era în fruntea muntenilor, puse stăpânire pe blestemata gură de foc.

— N'am spus eu? zise mângâind cu mâna-i aspră oțelul ce cu o zi mai înainte împroșcase moarte asupra lăncerilor; acuma-i îmblânzit, — iar ca mâine o să scuipe foc și pară de partea cealaltă.

Dușmanul par'că prinsese aripi. Par'că numai acest tun era care-i atârname greu de picior, și acum, slobod se avânta cu puteri împropățate.

— Ș'o să mai vedeți și alta, — mai zise decurionul după ce se dete comanda de oprire, ne mai având nici un scop urmărirea mai departe a fugarilor.

Minuni a făcut tunul peste câte-va zile, când unghurii, îmbărbătați de trupe proaspete dela spate, s'au hotărât în sfârșit pentru atacul cel mare asupra orașului care ascundea în sânul lui comori strânse din minele împărătești ale munților ce aur poartă... Stăteau strajă acolo la strâmtoni muntenii cei cu puține arme dar cu multă bărbăție și neînfrântă hotărâre; un zid mai puternic ca orice oțel.

Nici n'a așteptat popa Balint atacul vrăjmașilor. Cum a înțeles că vin din două părți, a purces și el în trei coloane și a isbit deodată între satele Bedeleu și Valea Poenii, pe cei ajunși întâi. Aceasta a fost lupta popilor; căci de-a dreapta și de-a stânga popii Balint, comandau popa din Valea Poenii și cel din Bedeleu.

Focul cel mare a fost la mijloc; aci era și decurionul Grigorie Muncaciu, cel cu fîgăduiala. Ochii-i vărsau scântei în pândirea clipei când să-și împlinească gândul pe care-l închisese în mintea lui, de când îi fulgerase, acolo, în mângăierea tunului ce bubuia acuma răz-bunător pentru lăncerii dela Sălciua.

Și iată-l deodată îndreptându-se cu pușca-i cu două oțele strânsă în mâni, asupra unui grup de zece honvezii. A ieșit singur din rân-

duri, — și abia oamenii de lângă dânsul au avut vreme să-și facă o cruce, au și răsunit bubuind zece focuri de pușcă asupra lui. Tot într'o clipă decurionul a căzut la pământ, la douăzeci de pași de honvezi.

— S'a isprăvit cu el, și-au zis muntenii, împlinindu-și crucea. De aici au văzut pe honvezi dând năvală, îndrăzneți asupra celui căzut, să-l sfârșească..

Dar ce-i asta? Uite că mortul se ridică de jos ca fulgerul, întinde pușca... Două detunături răsună repede una după alta, și opt honvezi o rup la fugă mâncând pământul. Doi au rămas în grija decurionului, la pământ, cu armele alături.

Hohotind s'a întors Grigorie Muncaciu la ai lui, cu trei puști în brațe.

— Care nu mai aveți, mări? — le strigă întinzându-le două, și strângând pe a lui sub brațul stâng. Ș'apoi mai mergeți și voi de vă luați, dacă vă mai trebuie.

ION GORUN

Declinul mesianismului provincial

În articolul trecut am întrebuințat cuvântul „mesianismul salvator” din partea d-lui Iuliu Maniu față de vechiul Regat, asupra căruia cred că este necesar să mă opresc puțin ca să-i fixeze ade-vărata semnificație. Necesitatea aceasta se impune nu numai pentru a înlătura bănuiala unei figuri stilistice, unei simple verbozități fără sens real și fără raportare pozitivă la un obiect dat, ci, mai ales, pentru că Ardealul partidului național, așa cum a reeșit din conferința d-lui Vasile Goldiș pune capăt perioadei de politică imperialistă ardelenescă și încearcă juxtapunerea sa modestă alături de elementele politice din celelalte provincii. Este o operă tardivă, în orice caz un act de cumișenie și de revizuire a propriilor valori, în care partidul național a fost devansat de mult din partea ardelenilor învinuiți că au spart „solidaritatea”. Deci, după intensificarea spiritului critic, reluat dela *Tribuna*, al doilea moment principal în istoria curentă a Ardealului este lichidarea mesianismului, care a făcut, multă vreme, imposibilă colaborarea ardelenilor cu cadrele politice ale celorlalte provincii, peste care ei profesau salvarea, ridicarea neamului și, în deosebi, creerea a tot ce nu există înainte de venirea lor în viața politică a propriei țări.

N'am să intru aici în analiza felului cum din partea românilor de pe cîna răsăriteană a munților se creează, în entuziasmul nașterii noului stat, părerea simpatcă cum că ardelenii sunt chemați să conducă, cu tot dinadînsul, țara nouă. Destul, că din fluctuația de păreri, pe care o născuse învâlmășeala de după războiu, Ardealul d-lui Iuliu Maniu a ales tocmai pe aceasta ca mai corăspunzătoare, și știu dintr'o mărturisire de dragoste frățească, d-sa a făcut o dogmă politică menită să vindece orice rău politic și social din vechiul Regat „decăzut”. Pe urmă, știți ce a urmat: când intelectualitatea de acolo a trecut la examinarea critică a vorbei aruncate ușor pe arenă și convertită de d-l Iuliu Maniu într'un crez provincial, ca răspuns a urmat regionalismul, și, astfel, mesianismul ardelenesc a trecut din

aza admiterei tacite a chemării, la manifestarea ei agresivă față de celelalte provincii. Din acel moment orice decizie a spusei dintăiu era interpretată, în rândurile reuditului regionalist, ca persecutarea ardelenilor, ca împiedicarea lor de a se achita de sarcina istorică ce le revenea. Dăm la o parte, după cum se vede, din schițarea acestor stări, orice socotință de partid, și ne oprim, în linii generale, la aspectul psihologic social și la ideile ce s'au format în urma mistificării resurselor de puțință ale mesianicilor. Tot astfel, credem că este aproape de prisos să mai spunem, că persoana d-lui Iuliu Maniu nu revine în discuție decât ca reprezentativ-autorizată în a prezida și consolida ideile profesate de partid.

Starea de suflet socială, odată născută, trebuia fortificată, trebuia organizată, — și ce alt element era să fie mai bine pus la contribuție decât nesocotirea istoriei principatelor române și ignorarea sau necunoașterea progresului realizat de regatul român, timp de peste o jumătate de secol? Fără *tabula rasa*, despre care a vorbit un teoretician al partidului național, nu era posibil mesianismul ardelenesc. Nici stat politic, nici cultură socială nu existase în neferitele principate, iar regatul moștenise nenorocos fanariotismul. La presumpția superiorității ardelenilor a contribuit enorm luarea școlii latiniste și a operei lui Lazăr sub prisma îngustă a judecării provinciale, care nesocotea sau nu cunoștea stările de lucruri anterioare și nici țesătura de fenomene istorice din Muntenia. Destul că oficialitatea partidului național reușise să creze, într'o bună parte a ardelenilor, sentimentul superiorității care le dădea îndreptățirea să aspire la conducerea imediată și îndelungată a țării. Și astăzi mai există astfel de exemplare, care, în curând, vor trece la muzeul anacronismelor.

Absent, deci, dela înțelegerea trecutului, și în luptă, ca orice fanaticism, cu realitățile prezentului, mesianismul a creat un obstacol întru difuzarea unuia și aceluiaș spirit românesc peste tot teritoriul național. Fragmentarea spirituală a neamului pe porțiuni geografice și în sens politic a dus la inevitabilul conflict dintre concepția formalistă, mecanică, a statului român, pe care o reprezintă d-l Iuliu Maniu, și conceperea lui organică. Intreaga sa neputință de a se adapta integral vieții românești, care face ca acea bună parte a ardelenilor să rămână dincolo de raza înțelegerii noastre, a tuturor, rezultă imperios din lupta creată între cele două concepții. Dl. Iuliu Maniu, împreună cu suita sa clericală care-l secundează și-l ajută în gând și faptă, este într'un permanent conflict cu moștenirea istorică a principatelor române, cu statul român istoric de proveniență orientală, bizantină. Asemănător acelor conducători politici protestanți din fostele țări catolice, pe care-i jena orice rămășiță a trecutului încă persistent, și pe care voiau să-l lichideze dela o zi la alta, intelectualitatea clericală a partidului național se află într'o continuă opoziție cu statul strămoșesc și mentalitatea ortodoxă intrată prin toții porți națiunii în psihicul nostru.

Căci statul pe care nu-l recunoaște ea, tocmai ca să-și poată crea pe al ei, propriu și conform mesianismului ocult, acel stat există.

are o vârstă seculară, el se confundă cu creația politică bizantină a principatelor moldovean și muntean. Dar intelectualitatea aceasta a dlui Iuliu Maniu, împreună cu d-sa, când ne vorbește de absența statului de drept la noi, când ne amenință cu prăbușirea și cu un groaznic catehism care ne-ar paște în viitorul apropiat, când, deci, ia tonul apocaliptic al profeciilor politice, pleacă dela însăși și premisa nesocotirii statului istoric și dela postularea „creerei” unui nou stat, în care, după cum spune dl Iuliu Maniu, în primul rând să înceteze privilegiul dat bisericii ortodoxe de a fi supremă peste celelalte biserici, peste biserica catolică. Sinceră sau nu, cu conștiință sau fără, intelectualitatea aci numită, la multe nu se va fi pricepând, dar ca să compare statele apusene cu cel român, și în detrimentul lui, la aceasta se pricepe foarte bine. Competența ei, acum câți-va ani, când mesianismul era în floare, sta numai în a „creea” România din nou, în a-i da o structură juridică asemănătoare celei a statelor apusene și a pune „temeliile” moderne pe locul ruinei vechilor cadre fanariote, „bizantine”.

Dar în istoriografia română este o monetă curentă deosebirea, pe care o face ea între statul apusean și statul român oriental. Poftim, acum, de te mai înțelege cu intelectualitatea dlui Iuliu Maniu, când vine să aplice stărilor dela noi, judecățile ciupite din civilizația statelor catolice!.. Incomprehensibilă îi va rămânea ei, pe teren politic, puțința celor două principate de a se menține de-alungul veacurilor fără o constituție scrisă și codificată, fără un pact fundamental, ca Bula de aur. De-aceea statul român, „constituțional vorbind”, nu dată, în conștiința politică a mesianicilor, decât dela Alba-Iulia, decât din momentul punerii „temeliei”, aflării „fundamentului”. A le vorbi de seria — ca să ne exprimăm în termenii lui Xenopol — actelor constituționale în lunga lor înlănțuire moldoveană sau munteană, este și naiv și este și nepolitic; a le vorbi de originea bizantină a statului român, înseamnă să le ațâți iritabilitatea. Deci: *tabula rasa!* Un nou stat să ia naștere, o nouă civilizație să răsără, iar peste tot să fecundeze o concepție care admite creația instituțiilor politice de origine spontană.

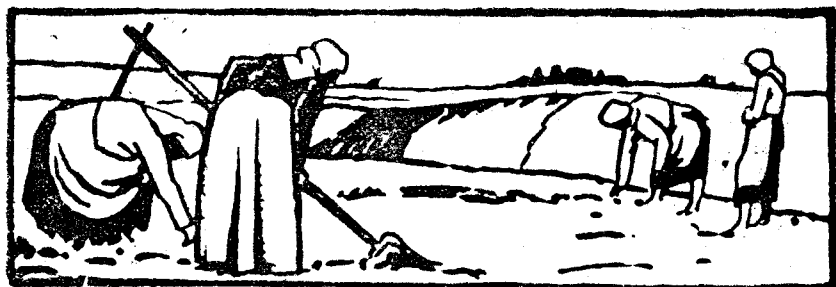
În fața acestei tentative de măcinare a fondului nostru istoric, exprimată categoric în egalitatea bisericilor, se ridică, formidabil, din fondul vremurilor, concepția organică. Intelectului cazuistic al dlui Iuliu Maniu, care-l singularizează atât de ciudat în masa românească, i se opune, cu puteri elementare, înțelegerea intuitivă a organismului național. Poate dsa să construiască silogistic ceea ce ar trebui să fie în locul a ceea ce este, realitatea vieții noastre politice, neorganizată, necodificată, își urmează cursul ei străvechiu, care, în sens oriental, ortodox, nu se lasă nici convertită într-o paradigmă logică și nici abătută dela calea ei inițială și primordială. A construi după un tipic, ar însemna să se repete experiența infructuasă a apusenilor români dela începutul veacului trecut, care, în plus, aveau măcar sinceritatea de se mărturisi dușmani ai tradiției, în sens revoluționar.

Din acea înțelegere intuitivă, care ne dă plusul și ascultația organismului național, neamul nostru a învățat că și fără o volumi-

noasă codificare politică a putut fi prezent la postul de conservare și progres, iar astăzi știe cu conștiință, că dacă nu s'a nimic în trecut pentru că n'a avut o Bulă de aur, nu se va prăbuși nici în viitor din pricină că încă nu s'au impus *formele* dlui Iuliu Maniu, care să-l imobilizeze. Cu totul alta este structura lăuntrică a organismului național, cu totul alta decât goliciunea pe care o prezintă formalismul juridic înțepenit și recalcitrant cu viața în veșnic curs. Și cu totul altele sunt elementele vii care fecundează acolo de sute de ani; în orice caz ele n'au avut nici-un contact cu paradigmele de care se lăpăda cu mândrie Dimitrie Cantemir în a sa *Descriere a Moldovei*, unde, cu rară sumețenie, declara că neamul românesc a fost ferit de scolastică și urmările ei asupra spiritului. Căci, conflictul dintre mesianismul în lichidare și realitatea noastră politică, stă în lupta dintre mentalitatea neromânească, de care vorbește dl I. Lupaș cu privire la unii dintre fruntașii partidului național, și fondul istoric al culturii românești.

De pe urma profetizării acelei mentalități rămâne exemplul sterp al unei teze sterile și numai încercarea de a altera tradiția națională; iar din punctul de vedere practic, răspunde revolta elementului curat românesc din partidul prezidat de dl Iuliu Maniu, revoltă, cu cortegiul ei de convulsiuni care caută să nască o altă orientare, să dea frumusețea la o parte mesianismul și, în măsura juxtapunerii geografice la cot cu celelalte provincii, să înnoade firul istoric de-acolo de unde mesianicii au încercat să-l rupă.

RADU DRAGNEA

Oglinda unei plase din Banat

Valea Căraşului este regiunea cea mai cunoscută din cuprinsul Banatului. Particularităţile speciale ale acestui ţinut ţin să se afirme şi independent de restul Banatului, şi, pe măsură ce el devine mai cunoscut, oamenii lui abandonează delimitarea mai de aproape geografică, presupunând că toată lumea va trebui să ştie ce părţi îi aparţin. Valea Căraşului se rosteşte azi în Banat în sensul cum se vorbeşte în Ardeal de Ţara O tului. Toată lumea pare a şti că această mult lăudată vale este fruntea Bănatului, după cum acesta din urmă se luptă pentru atributul de provincie fruntaşă a ţării. Dar mai mult decât atât! Oamenii dela faţa locului trăesc în iluzia — deocamdată deşartă — că nu va trece multă vreme şi faima văii Căraşului va merge departe.

Dacă şi descrierea de faţă ar urmări scopuri de ordin sentimental, am renunţa şi noi la delimitarea geografică şi administrativă a acestui ţinut, declarându-ne mulţumiţi cu ceace a pătruns până acum în conştiinţa publică. Dar preocuparea noastră de faţă vizează o altă vale a Căraşului, pe care prea puţini o cunosc. Caracterul spuselor noastre este de natură să-i provoace un alt renume — mai puţin favorabil — un motiv care ne impune să ne mişcăm în cadre cât se poate de precise, deoparte pentru a putea fi controlaţi, de alta pentru a fi ajutaţi.

* * *

Apropiindu-te de partea de sud a Banatului românesc de azi, fie dinspre nord, fie dela răsărit, pînă şi călătorul ne-nblat prin aceste locuri trebuie să i sară în ochi marea dinosbilitate de teren, de vegetaţie şi de oameni. Lăsând în urma ta o regiune foarte accidentată de-a-lungul liniei ferate ce merge dela nord spre sud şi trecând micul, dar nu şi blândul râu al Căraşului, în comun. Cicova, deodată şi-se înfă-

țișează un nou tablou, o nouă viață, cu un șir întreg de particularități. Dar numai spre sud de acest râu, și în susul apei. Spre răsărit se înalță falnic, ca un bloc uriaș, munții Aninei, năzuindu-se să taie drept și perpendicular munții ce strâmtoresc alvia Dunării, în direcția comunelor Sasca-montană și Moldova-nouă, munții numiți ai Clisurii. În față și spre vest terenul mai variază nițel, pentruca apoi un șes imens să nu se mai lase hotărnicit decât de pâna albă a Dunării, pe undeva departe, mai ales politicește foarte departe, — în altă țară.

Dinspre versantul opus al munților Aninei, dealungul văii Almăjului, se grăbește să ajungă în acest larg orizont un alt râu, Nergănul, căruia cartograful îi zice Nera, iar poporul foarte adeseori... potop. La Sasca-montană valea Almăjului se isprăvește și tot aici ia sfârșit și valea Nergănului. Ea împrumută numele rivalului de vis à-vis și valea Cărașului se întinde între aceste două râuri și alocurea peste teritoriul hotărnicit de ele, chiar până dincolo de Vârșeț și Biserica-albă.

Resemnarea Nergănului este și explicabilă. El vine de departe, dintr'o regiune săracă, unde și oamenii și natura duc o altă viață. Izvorând din masivul cel mai remarcabil de munți, ale căror poale le spală neîncetat pe două treimi din cursul său, el nu se poate aproviziona pentru lungul drum ce-l așteaptă decât cu rămășițe din bogățiile subsolului, singura avere în acele părți. În fondul său gălbui, care în bătaia soarelui reflectează mozaicul cel mai interesant de culori, legenda spune că ar adăposti aur. Prevederea lui este pe deplin justificată și reproșul nu i s'ar cuveni decât pentru faptul că el aduce un procent prea mic din acest metal prețios, cu care, eșind la șes nu poate să-și răscumpere nici măcar numele. Ce importanță poate avea fondul lui aurit față de imensa cantitate de aur curat, scos la suprafață de pământul mănos al văii Cărașului, dar mai ales de binecuvântatul șes al Bisericii-albe, unde:

*Crește mândru grâuleț
La pai gros, la spic măreț...*

Examinând valea Cărașului de pe coama munților Aninei, privirea câștigă și mai mult în amploare. Micile nepotriviri de teren se nivelează, dispar cu desăvârșire, și din întreg tabloul din față nu te izbește decât dealul Vârșețului, care rasare din plin șes, ca ploaia din bun senin, ca și noua graniță care se apropie până de poalele lor. Din vârful acestor munți se poate ceti și istoria contemporană ca dintr'o carte deschisă. Imperialismul sârbesc ne-a aplicat aci un principiu pe cât de simplu, pe atât de dureros și nedrept. Ei l-au împrumutat din natură. Dacă vrei să stăvilești apa râurilor, fă acest lucru la poalele munților, iar nu după ce au eșit la larg. Așa și cursul românismului a fost stăvilat exact la eșirea lui din munți, fără a-i da răgaz să inunde șesul, spre care, în mod fatal trebuia să graviteze. Pentru a și ajunge acest scop ei nu s'au dat înapoi dela întrebuințarea nici unui mijloc, sau argument, trecând peste orice considerațiune. Parcă și acum, după ce urechile îmi sunt scutite de a le mai auzi, îmi

răsună refrenul absurdei lozinci care aşeza Banatul printre revendica-
ţiunile sârbeşti din Croaţia şi Bacika :

*Srem, Banat i Bacika
Tri sestre iunacika ...*

* * *

Dacă teritoriul descris până aci formează o unitate geografică, nu urmează acest principiu şi împărţirea lui administrativă. Vorbim de administraţia din trecut. Regimul politic care s'a dus nu găsea raz'm sigur în nici o parte a acestei regiuni, deoarece în partea a-
ceasta demult nu mai era loc nici pentru băştinaşi, necum pentru alţii, fie aceştia chiar susţinătorii ideii de stat. Astfel, tăind din punct de vedere administrativ acest ţinut în două plase, sediul uneia l-a aşezat la Oraviţa, alături de direcţiunea silvică a societăţii „Reşiţa“ ; pretura lam a plasat-o lângă conacul contelui Bissingen, în punctul cel mai îndepărtat spre vest, iar judecătoria de ocol a dus-o în punctul cel mai de est, la Sasca-montană, lângă ocolul silvic al numitei societăţi. Abia regimul românesc a adus pretura la Răcăjdie care este ceva mai în centru, făcând-o mai accesibilă populaţiunii. Deocamdată, această din urmă plasă va forma obiectul cercetărilor noastre.

* * *

Plasa Răcăjdia o formează un număr de 26 de comune româ-
neşti, atât prin originea cât şi dezvoltarea lor. Ţinutul acesta cădea prea departe de puterea de expansiune maghiară, care cu acţiunea ei de colonizare, în judeţul Caraş-Severin, nu ajunsese decât până la Lugoj. Original, de această plasă ţineau 27 comune, dar colonia ma-
ghiară Udvarszállás de pe moş a contelui Bissingen a fost atribuită Jugo-Slaviei. Alţi colonişi nu mai sunt, decât nemţii din Sasca-montană, aduşi acolo prin anii 1750, care pe această vreme era un centru minier¹⁾

Astfel în aceste păţi, regimul unguresc nu a lăsat prea multe urme. Am putea zice, că urmele dominaţiei austriace sunt cu mult mai evidente şi astăzi, mai ales în comunele cari au aparţinut regimentului grăniceresc româno-sârbesc Nr. 14 cu sediul în Biserica-albă. Ase-
menea urme trădează, dealtfel, întreaga regiune. Casei comunale, de pildă, pretutindeni i se zice „comandă“. Ţăranii din comuna Naidăş poartă şi astăzi stele la grumaz, indicându pe căprarul şi sergentul grănicer. Cum feciorii acestui ţinut făceau armata la regmentul Nr. 43 din Caransebeş, cu limba de comandă germană, aparţinerea la Ungaria aproape nici nu intrase în conştiinţa publică până la faimoasa lege şcolară a lui Apponyi.

¹⁾ Dr. Bodor Antal: Délmagyarországi telepítések története és hatása a mai közállapotokra.

În lumina cifrelor, lucrul este și mai evident. Numărul total al populației, în momentul de față este de: 31 422, din care:

români:	30 524
germani:	423
sârbi:	344
evreo maghiari:	126
slovaci:	5

Nu e mirare deci, dacă cu o populație de așa compoziție etnică viața românească a putut rămâne nealterată. Chiar și din punct de vedere politic, circumscripția Sasca-montană are un trecut foarte frumos. De trei ori a trimis în Camera din Budapesta pe Vi. hontie Babeș și odată pe Aurel Novac, actualul președinte al partidului românesc din Jugo-Slavia.

* * *

Situația materială a acestei plase, la prima vedere este din cele mai mulțumitoare. Hărnicia fără seamăn a acestei populații și calitatea pământului au făcut ca, la aspect să-ți ofere cel mai înalt grad de civilizație. Mai bine de jumătate din aceste comune înglobează în sine un număr de peste o mie locuitori, o împrejurare care, atât din punct de vedere administrativ cât și economic, ușurează progresul. Satele din această plasă, atât ca aspect general, cât și în ce privește cultura pământului, nu cu mult rămân în urma celor șvabești din restul Banatului.

Dar progresul acestei regiuni de multă vreme stagnează. Cea mai mare piedecă i-o prăvălește în cale lipsa de pământ arabil. Și poporul a trebuit să simtă acest neajuns și alocurea s'a dat la cultivarea cea mai intensivă a pământului și chiar la o cultură superioară, întocmai ca șvabii sau bulgarii.

Până la reforma agrară, întreaga plasă dispunea de 39 938 jughere pământ arabil, deci, abia ceva peste un jugher de cap de om. Prin expropriere și împroprietărire li s'a mai repartizat 5100, dar de cap de om tot nu se va ajunge cu mult peste un jugher. Tocmai din acest motiv, progresul viitor al acestei populații va trebui îndrumat în alte direcțiuni.

* * *

Lipsa pământului este principala cauză că populația acestui ținut scade neconținut, punându-ne în fața unei probleme sociale și naționale extrem de gravă. Primejdia ce ne amenință este cu atât mai mare, cu cât apariția ei nu este de dată recentă, ci este mai veche, lăsând rădăcini adânci în mentalitatea și obiceiurile populației din aceste părți. Problema trebuie să ne preocupe, înainte ca acest nefericit fenomen să se fi generalizat, când combaterea lui va fi cu mult mai dificilă, dacă nu chiar exclusă.

Statisticele dintre anii 1869—1910 ne arată o creștere de 23%.

a populației în județul Caraș-Severin. Dar aceasta este o creștere generală, raportată la județul întreg, căci în anumite regiuni numărul populației a scăzut considerabil. Printre acestea din urmă figurează plasa Mureș cu o scădere de 5%, plasa Oravița cu 4%, iar lam, respectiv Răcăjdia cu 3%. Unele comune, luate în mod izolat, au suferit o pierdere extraordinară. În 35 comune din plasa Mureș și Răcăjdia, scăderea a variat între 5—10—15%, iar în comuna Sasca-montană s'a ridicat până la 33%.¹⁾

Urmărind mai departe statistica, vedem că scăderea populației arată o tendință progresivă și de generalizare. Deunde cele dintâi date statistice ne indică o scădere numai în două comune din plasa Răcăjdie, în Petrila și Nicolinț²⁾, la 1910 se constată acelaș fenomen la un număr cu mult mai mare de comune, pentruca la 1924 să nu mai vedem nici o singură comună în creștere.

Scăzând cifra de 500 suflete, cât credem că poate avea colonia Udvarszállás atribuită Jugo-Slaviei, scăderea generală a populației atinge, la sfârșitul anului trecut 922%, adică de trei ori mai mult ca la 1910. Examinând fenomenul în fiecare comună aparte, acesta ne apare ca un adevărat dezastru. Comuna Berliște și lam au scăzut cu $\frac{1}{4}$ parte, Liscovița cu $\frac{1}{6}$, Iliție cu $\frac{1}{6}$, Socolari cu $\frac{1}{7}$, Naidăș cu $\frac{1}{8}$ parte. În celelalte comune procentul este cu ceva mai mic.³⁾

Pacă la un punct, această scădere nu înseamnă și o pierdere efectivă pentru noi. Înainte de război, printre populația dela poalele munților exista o tendință foarte accentuată de a-și vinde calabalăcul și de a se muta la o „seliște“ mai bună. Prin mutări din aceste părți a luat ființă colonia Perneaura din fața Bisericii-albe, pe domeniul călugărilor sârbi de acolo, mai ales cu români din comuna Bogodinț și tot din scăderea locuitorilor din valea Nergănelui s'a plămădit populația românească a orașelor Vârșeț și Biserica-albă, unde cu jumătate de secol în urmă abia eram reprezentați.

În căutarea unui trai mai bun, românii din această parte s'au mișcat nu numai în cuprinsul Banatului, dar ei au trecut și Oceanul. Și astăzi încă, cu toate restricțiunile ridicate de administrația românească, 222 de indivizi sunt în America. Privind acest număr, numai ca cifră, nu pare a fi prea mare. Dar aceștia sunt 222 capi de familie cari, adunați la olaltă ar constitui o comună întreagă, și nu una din cele mici. În raport cu statistica mai veche acest număr este chiar exagerat. De unde, în anii 1899/900, de pildă, au emigrat din Austro-Ungaria, în total, 398 români, astăzi o singură plasă ne dă aproape acelaș număr.⁴⁾

¹⁾ Bodor Antal, op. citat.

²⁾ Balogh Pál: A répfajok Magyarországon.

³⁾ După datele oficiale întocmite de pretura Răcăjdie.

⁴⁾ Dr. Thirring Gusztáv: A magyarországi kivándorlás és a külföldi magyarság.

La acest loc trebuie să amintim și de pierderile suferite în cursul războiului, ale căror date oficiale însă ne lipsesc.

Dar scăderea populațiunii nu provine numai din motivele arătate mai sus, ci și din altele, în fruntea cărora, fără îndoială, stă nenorocitul sistem de un copil, care s'a constituit în cea mai teribilă plagă socială. Căci dacă cei lipsiți de pământ sunt nevoiți să plece în alte părți, sau să uzeze de unele mijloace extreme pentru a se scăpa de o parte din grijile vieții, scăderea nu-și mai găsește nici o justificare acolo unde toate condițiile bune de viață sunt la îndemână. Comuna Rusova-veche, unde pe fiecare cap de om cade peste 6 jughere pământ de cea mai bună calitate, populația a scăzut dela 1910 cu 33 suflete, iar în Rusova noua, cu aproape tot atâta pământ, cu 15.

Sistemul de un copil pare a-l fi moștenit dela nemții cu care am ajuns în contact. Într'adevăr, cele dintâi simptome au apărut în Sasca-montană și la Oravța-montană, unde românii și nemții trăesc amestecați. Cea dintâi a scăzut cu 33%, iar cea de a doua cu 7%, dându-se drept cauză sistemul de un copil.¹⁾

Dacă dela nemții români au învățat sistemul de un copil, dela sârbi și-au însușit altceva, nu mai puțin dezastruos în efectele ei: destrăbălarea familială. Cele mai multe căsătorii premature, sub cinci-sprezece ani, în vechea Ungarie, s'au constatat la sârbi și apoi la români.²⁾ „În oglinda tinereții apar căsătoriile premature și cifrele catastrofelor premature“ — zice autorul pe care îl consultăm. Într'adevăr, sub raportul vieții familiare poporul de aci a decăzut cu sute și mii de ani în urmă. Aceasta mai curând seamănă cu cea mai veche formă a căsătoriei triburilor din stepă, decât cu familia etică spre care trebuie să tindă orice popor dornic de progres. Ca și în sistemul conjugal numit *mota*³⁾ căsătoria aici este numai o legătură vremelnică, care se poate desface oricând, de vreme ce, la încheierea unor asemenea acte nu se reclamă asistența autorității. Cunoaștem personal cazuri, când fete de 13—14 și 15 ani schimbă 7—8 bărbați, pânăcând în cele din urmă își găsesc locul. Și aceasta se întâmplă fără să-și piardă buna reputație în ochii consătenilor, pentrucă, la baza unei asemenea căsătorii nu stă bunul nume și moralitatea, ci aportul în bani ori în pământ ce-l aduce fata în familia în care intră. Ea este, pur și simplu, o tranșacție comercială. Căsătoria în fața autorității, cele de mai multe ori se încheie la bătrânețe, atunci când se pune problema testamentului și a numelui familiei. Numai în acest chip se poate înțelege că, la un număr total de 31.422 de locuitori, numărul celor ce trăesc în concubinaj este de 2308. Cifra aceasta privește, bineînțeles, numai căsătoria civilă; procentul, din punct de vedere al bisericii, trebuie să fie cu mult mai mare.

¹⁾ Dr. Bodor Antal, op. citat.

²⁾ Balogh Pál, op. citat.

³⁾ Giddings: Principiile sociologiei.

Dacă aceasta este părerea generală despre căsătorie, de ce să ne mai mirăm când vedem că femeia gravidă este un obiect de batjocură?... Este cât se poate de firesc ca, în asemenea împrejurări, produsul căsătoriilor să fie acela pe care îl avem. Răul acesta este cu atât mai mare, cu cât starea culturală a femeii este din cele mai inferioare; de educația căreia nimenea nu s'a îngrijit până acuma. Dacă nu se mai respectă nici calitatea ei de mamă, atunci într'adevăr, putem conchide că am ajuns pe ultima treaptă a sălbătăciei moravurilor.

O altă plagă, accesorie dar nu mai puțin importantă, este luxul, care a depășit orice margini. Cu ivirea lui a început să dispară mai întâi arta casnică, cea mai de seamă calitate a femeilor noastre, înlocuind-o cu fabricatele de cea mai proastă speță ale marelui comerț. Am putea zice, că țărăncile de aici, în afară de cămașe abia de mai poartă vreun alt articol făcut de mâna proprie. Până bine de curând se spera în concursul bărbaților, cari sunt foarte inteligenți, pentru combaterea luxului femeesc. Se pare însă, că și la țară, tot femeia este aceea care dă tonul în familie, căci în vremea din urmă și bărbații au început să apară la sărbători și la horă în cămașă de mătăasă.

Intr'o societate răzîmată pe asemenea stâlpi, firește, câștigă acces toate relele. Numeroase secte își întind ramificația lor de paianjen. Până acum numai bapțiștii numără 357 credincioși declarați.

* * *

Intocmai ca și despre starea materială, privirea fugară câștigă bune impresii și în ce privește starea culturală a țărănimii noastre din aceste părți. Cu deosebire la sărbători sau solemnități naționale. Cele 26 sate sunt în stare să mobilizeze 18 coruri și 8 fanfare bine instruite, potrivite a te transporta într'o lume de visuri și dulci iluzii. Cei cari numai sub raport sărbătorec ne cunosc, pleacă dintre noi pe deoparte mulțumiți, de alta profund mâhniți, gândindu-se la stările din alte părți. Noi însă, cei dela fața locului, cunoaștem și ceialaltă latură a medaliei, cea de toate zilele, care nu mai este așa de încântătoare. Din numărul total de 31.422 de locuitori, avem 9799 analfabeți, adică 31.18%, din cari: 3081 bărbați și 6718 femei.

În afară de coruri, fanfare, de două case culturale, — una la Mercina și alta la Vrani, — de 40 școli primare, cu tot atâtea biserici, alte instituțiuni culturale plasa nu are. Are însă un număr îndoit de așezăminte culturale neoficiale. Optzeci de crâșme (din cari 15 evreiești), cu peste o sută cazane, secondează din greu trudită operă ce o desvoltă 40 de dascăli și 36 de preoți, dărâmand zi cu zi și cias cu cias ceace clădesc ei și ceace ni-s'a transmis, ca virtuți, prin puterea tradiției.

* * *

• Aceasta este icoana aproximativă a țărănimii noastre dintr'o

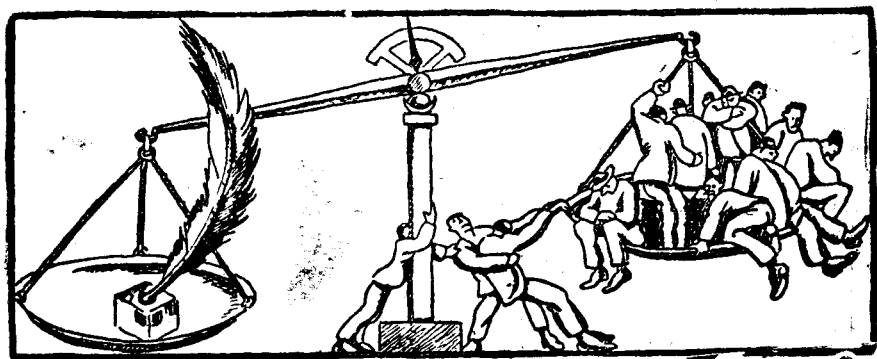
plasă din cea mai de seamă regiune a Banatului, care, după părerea unanimă a sociologilor ar trebui să constituie clasa cea mai vitală a unui neam, sau patul cald al societății, cum spune Giddings. După cum vedem, țărâtimea de aici se zorește, sigur și inconștient, să nu mai fie nici una nici alta. Doar jalnicul refren, care pe aici răsună mai adesea ca aiurea, dacă nu constituie o palidă licărire de conștiință în fața marelui dezastru ce o așteaptă.

*Câce stele-s pră Bănat
Atâcea gânduri mă bat...*

Ca unui intelectual dela fața locului, îmi incumbă datoria să duc acest refren mai departe, până la pragul stăpânirii naționale, căci mare ne este teama, că oglinda Banatului va fi și oglinda țării întregi...

P. NEMOIANU

Regionalismul în Ardeal

Viața noastră publică mai are încă asemenea ciudate întorsături în fața cărora, cunoscută fiind fărnicia aproape profesională a luptelor politice dela noi, nu trebuie să se mire nimeni. Ultima descoperire senzațională o cunoașteți. A fost popularizată destul. D. Octavian Goga, renegându-și într'o singură zi toate ideile pentru care a combătut până acum cu atâta înviersunare, a devenit subit regionalist. Știrea a lansat-o mai întâi *Viitorul*, într'un interview cu d. Al. Lapedatu, fericitul ministru liberal, care, în afară de numeroasele sale merite personale existente (și în afară de cele ce se vor descoperi deacum încolo) l-a avut pe al presus de toate pe acela de a se fi născut dincoace de vechia vamă a Predealului. Noutatea a făcut apoi repede ocolul presei bucureștene, indignând până și redacția ziarului *România*, cunoscutul organ (cunoscut, vorba vine!) al d-lui Iuliu Maniu.

Acuzatul avea tot dreptul să găsească o notă veselă în această ridicolă farsă gazetărească. Tot astfel, după cum ne închipuim că s'ar râde cu poftă, dacă cineva s'ar gândi să acuze pe d. Mihail Cantacuzino, fiul Nababului, de maggie agrară, sau pe d. A. C. Cuza de legături secrete cu Cahalul... Întâmplarea prezintă însă și o latură serioasă. Ea ne dovedește cât sunt de posibile confuziile în mijlocul opiniei publice românești, sau, în orice caz, cât de mulți sunt aceia cari nu se dau în lături s'o inducă în eroare, chiar atunci când e vorba de lucrurile cele mai simple și de soluțiile cele mai firești. Căci, ce este, în definitiv, regionalismul, și ce fel de primejdii isvorăsc din propagarea acestei regretabile suferințe provinciale, care, după cum am spus-o deatâtea ori, a apărut aci mai mult ca o stare suflătoare decât ca o doctrină politică? Noi aceștia grupați în jurul *Tării Noastre*, cari nu facem altceva, de câțva ani încoace, decât să nivelăm obsta-

coatele din drumul unei desăvârșite unificări și să gonim stafiile unui trecut de înstrăinare, cunoaștem prea bine răul și i-am detestat prea mult urmările, pentru a mai avea vreo ezitare dinaintea problemei.

Încă din prima zi, când s'a așezat existența României în cuprinsul lărgit al nouilor ei granițe, au fost prea puțini oameni politici în Ardeal, cari, smulși din cercul strâmt al traiului lor provincial, au avut viziunea vastă a hotarelor dărâmate. În sufletul celor mai mulți, bariera dela Predeal, văpsită în cele trei culori maghiare, mai dăinuia încă, invizibilă și nebănuită, ca un ecou care n'a amuțit de tot. Poporul, cu instinctul său viguros, găsisse din ceasul cel dintâi al unirei calea cea dreaptă a unei perfecte solidarități naționale. Ardealul întreg, prin cele peste o sută de mii de piepturi românești, și-a strigat la A'ba-lalia crezul său secular. N'a pus condiții, n'a formulat garanții și n'a stilizat paragrafe. A întins mâna sa frățească peste Carpați și a priceput, cecece nu era prea greu de înțeles, că suntem, de-acum, — o singură țară! Conducătorii, însă, au pășit cu mai puțină siguranță în noia casă. Ei aveau îndoieli, erau munciiți de neîncredere, mergeau cam spre necunoscut. Adaptarea la noile împrejurări se făcea greu, căci drumul istoriei cotse prea repede și orizonturile se des. h' deau brusc, fără nici-o pregătire. O moștenire complicată își lăsase urmele ei pretutindeni. Erau instituții, erau legi, erau dispoziții sufletești, cari pretindeau o prealabilă nivelare. Ardealul venea, în păturile lui suprapuse, cu un aparat destul de complicat, cu o forță de inerție evidentă, cu resturi îndărătnice dintr'o stăpânire dușmană. Toate acestea alcătuiau un balast incomod, care avea să-șie aruncat peste bord; operația cerea muncă multă, vreme îndelungată și înțelegere clară a unor noi îndatoriri cetățenești.

Trebuiau găsite, deci, toate mijloacele pentru a împăca această situație specială a Ardealului cu marele principiu de unitate a noului nostru stat, pornind dela convingerea, că problemele locale ale fiecăreia dintre provinciile românești nu se pot rezolva decât în măsura în care oamenii lor vor înțelega să se pună de acord cu interesele generale ale țării întregi. Consecința politică a acestei constatări, aici în Ardeal, nu s'a priceput s'o tragă, din nefericire, partidul național, care, rob al formulelor locale, izolat de fierberea din restul țării, refuzând să se intereseze de cecece se petrece la Caliacra ori la Hotin, mărginindu-și preocupările pe bucata de pământ unde s'a pomenit trăind, a aruncat în lume o formulă foarte ciudată și foarte primejdioasă pentru o țară la începutul ei, lozinca egoistă ca fiecare să-și vadă de treabă, la el acasă... Dl. I. Brătianu la București, dl. I. Nistor la Cernăuți, dl. I. Inuleț la Chișineu și dl. I. Maniu, firește, la Cluj. Să nu ne amestecăm unii în gospodăria celuiilalt. Moldova mă rog frumos, a moldovenilor, Bucovina a bucovinenilor, Dobrogea a dobrogenilor, și, mai ales, Ardealul al ardelenilor.

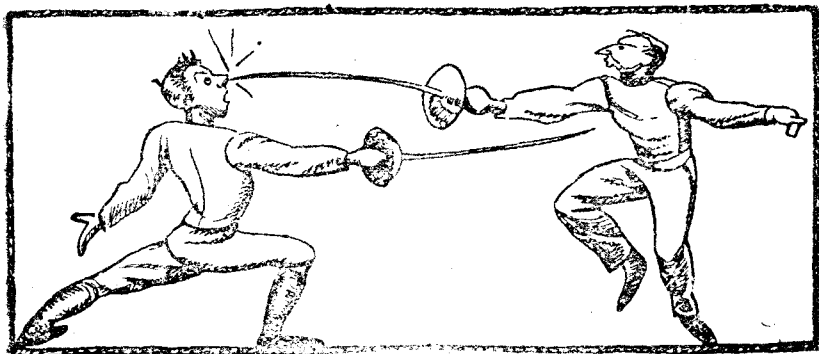
Impotriva acestei concepții de bârlog, noi, scormonind toate adversitățile unor mici idoli dărâmați de pe pedestalurile lor, am desfășurat aci steagul unei alte credințe, convinși că imaginea patriei nu se poate reflecta fragmentar în inima noastră, ca și cum ne-am vedea

pe noi înșine într'un biet ciob de oglindă. Aceasta a fost bătălia noastră împotriva regionalismului. Și-am învins. Consiliul dirigent, în jurul căruia se cristalizase aceste veleități de viață separată, a fost desființat. Partidul național, el însuși, s'a văzut silit să-și nărăsească viziunea unde credea că se poate ascunde, și a pornit cu di Ciceo rop în frunte, spectacol nespus de amuzant, să câștige aderenți la Bazar-gic. Zăgăzurile dintre două provincii ale aceleiași țări s'au rupt, energiile circulă libere pe toată suprafața României, partidele provinciale au fost disolvate pretutindeni, principiul unității a ieșit definitiv biruitor. Să nu se supere nimeni, dar aceasta ni-se pare că e în mare măsură opera noastră; în materie de stărpire a regionalismului, am fost, am putea zice, precursori...

Aceasta nu însemnează însă, că ne-am hotărât să negăm însăși existența Ardealului; aceasta nu însemnează că Ardealul poate fi tratat ca orice colonie; aceasta nu însemnează că Ardealul a încetat de a mai avea cerințele lui de viață, nevoile lui reale, problemele lui speciale de guvernare. Moștenirea nenorocită a trecutului n'a fost încă lichidată. Cine va face această operație delicată? În această privință partidul liberal a căzut demult pe panta celeilalte exagerări. Robit și el unor formule locale, izolat de partea cealaltă a Carpaților, acest partid a crezut că poate răspunde problemelor ardelenesti numai cu micul samsar bucureștean, pornit să-și caute pe hartă un cerc electoral, și cu d. Al. Lapedatu, despre ale cărui rădăcini în Ardeal nimeni n'ar putea să certifice până la ce adâncime se coboară. Gravă eroare, care a făcut și mai anevoios războiul împotriva regionalismului, de vreme ce bunele noastre sforțări pentru a-l combate erau înfățișate ca o periculoasă justificare a unor procedee condamnable. Eram, cu alte cuvinte, complicitii deputatului de frontieră.

Acum lucrurile s'au lămurit, spre bucuria tuturor. Pentru că noi cerem, pe seama unei populații de cinci milioane, care a trăit până acum sub un regim dușman, dreptul de a avea măcar un funcționar superior în ministerele unde se hotărește despre soarta sa, pentru această modestă și normală soluție birocratică, suntem taxați de regionaliști. Dar, a nega acest drept, a respinge această soluție, care se impune, firește, și pentru celelalte provincii românești unde dăinuiesc legiuri străine, acesta nu mai e regionalism; e, cum am zice, pur și simplu obrăznicie...

ALEXANDRU HODOȘ

GAZETA RIMATĂ

Băiat sau fată?

Intr'un acces de delicatețe stilistică ziarul „România” a aruncat la adresa dlui O. Goga epitetul de femeie publică; un poet anonim, ca răspuns la această apostrofă, ne trimite versurile următoare:

Când s'a născut, (la Bădăcini),
Mersese vestea prin vecini,
Că pruncu-i dulce și drăguț
(Deși-i cam firav și slăbuț)
Și că din spița lui Bărnuf
Nădejde mare s'a desprins: —
Un luptător de neînvins!..
Dar doamna moașe, în pridvor,
Privind spre candidul odor,
Cum sta în scutec și zâmbea,
Examina, în sinea sa,
Chestiunea foarte încurcată:
— „Ce-i pruncul? E băiat ori fată“?

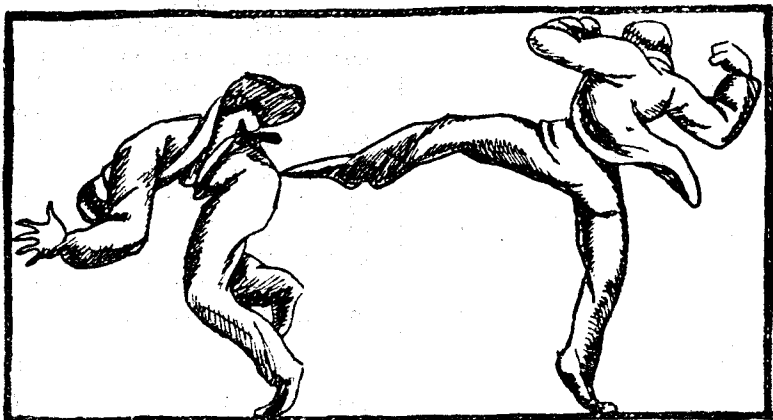
Ani mulți de-atuncea au trecut,
Ghiulucă sigur, a crescut,

Până 'ntr'o zi, în mod discret,
A nimerit la cabaret,
C'o dansatoare 'n cabinet...
Avea ochi verzi ca de smarald
Și'n odăiță era cald,
Și'n colț era o canapea,
Sau așezat ușor pe ea...
Dar, în acel sublim moment
(Vedeți, că nu sunt indecent)
O voce zise indignată :
— „Ce ești mată, băiat ori fată“ ?

Și incidentul s'a uitat ;
Iar când Ardealul liberat
Cu Țara-Mamă s'a unit,
Măria Sa a socotit
Că-i lucru foarte nimerit,
Și nu e prea de timpuriu
Să-i dea Puterea lui Maniu...
De așa propunere roșind
Maniu a refuzat, zâmbind,
Și-a pretextat, cu glas placid,
Că pentru asta-i prea timid.
Iar Vodă l-a 'ntrebat, îndată,
— „Sunteți băiat, ori sunteți fată“ ?

Și-acum, iubite cetitor,
Eu pun problema tuturor,
Să spuneți, ce vă dă prin gând,
Când vă surâde așa, și când
Il admirați, din ochi, trecând
In haina lui de catifea,
Pe stradă, ori la cafelea...
Și, încheiând acest discurs
In versuri, eu deschid concurs,
Dela Teiuș la Darabani
Cu premii (dacă vr fi) în bani,
Punând problema delicată :
— „Ghiulucă e băiat, ori fată“ ?

SEPTIMIU BISTURIU
Specialist în anatomie descriptivă

INSEMNĂRI

O scrisoare pierdută. — Memoriul dlui Vasile Goldiș, publicat în numărul trecut al acestei reviste, a răscolit, după cum era de așteptat, bucurii și supărări diferite. Numai autorul memoriului, d. Vasile Goldiș, n'are pentru ce să se plângă. Cu două zile înainte de apariția *Țării Noastre*, fruntașul politic dela Arad expediase, ce e drept, o telegramă ziarului *Adevărul*, protestând împotriva indiscrețiunilor săvârșite de o parte a presei bucureștene, unde se tipărite diferite fragmente din numitul document. Se înțelege însă, că fiecare din gazetele care s'au gândit să utilizeze memoriul dlui Vasile Goldiș cu scopuri bine determinate, adică și *Viitorul și Lupta și Aurora și Cuvântul*, au ales numai pasagiile favorabile tezei lor, ferindu-se să reproducă, tot atât de fidel, părțile pe cari nu le scoteau tocmai măgulitoare pentru ele. Iată pentru ce credem, că am făcut un bun serviciu risipind nedumeririle cari începuseră să se ridice din toate colțurile, și lămurind confuziile cari se răspândeau, mai ales aici în Ardeal. Opinia publică, dezorientată de atâtea

concluzii diferite, cari se trăgeau din acelaș protest împotriva conducerii partidului național, știe acum despre ceea ce e vorba, și poate să-și facă judecățile singură.

Potrivit unui bun obicei al dumisale, pe care nu-l leapadă odată cu capul, d. Iuliu Maniu e singurul cetățean al țării, care, într'o chestiune perfect limpezită, mai vrea să ne îmbete pe toți cu apă rece. Președintele partidului național, într'un scurt comunicat emis prin ziarul *Patria*, — scurt, dar solemn, — ne aduce la cunoștiință trei lucruri deodată. întâi, că dumnealui, d. Iuliu Maniu n'a primit cunoscutul memoriu, care a apărut „într'o revistă din Cluj“ (asta e *Țara Noastră*, căreia d. Iuliu Maniu nu-i poate rosti numele). Al doilea, că memoriul cu pricina nu e decât un ante-proiect, care, probabil, a fost întocmit cu prilejul congresului bisericesc dela Sibiu. Al treilea, că acela care a publicat memoriul n'a făcut un bun serviciu partidului național. (Deși, noi suntem convinși de contrariul). Fostul avocat al consistorului din Blaj a vrut, cu sigu-

ranță, să fie abil și inteligent.

Să presupunem, însă, că cel puțin una din afirmațiile dlui Iuliu Maniu e adevărată. Să presupunem, că președintele partidului național n'a primit drasticul memoriu, care, după cât se șoștește, s'a rătăcit prin buzunarele dlui Valeriu Branisce, laolaltă cu mai multe jetoane de prezență dela „Reșița”. În acest caz, noi am fost de folos, și semnatarilor memoriului, cari zadarnic așteptau un răspuns, și dlui Iuliu Maniu, care n'avea cum să-l dea. Avem de aface, și noi, cu o scrisoare pierdută, al cărui adresant având un domiciliu mai mult sau mai puțin cunoscut, am predat-o cu toate formalitățile cunoscute...

Procesul Cuza. — Gazetele din strada Sărindar sunt pline de câteva zile încoace, cu amănunte bucuroase și cu nesărate glume în jurul procesului de opinie înscenat la Universitatea din Iași d-lui A. C. Cuza, pentru doctrina sa antisemită. Satisfacția blumenbergilor o pricepem. Azești mușafiri ai scrisului românesc, care ocrotesc subț aripa democrației lor interesate orice încercare vrăjmașe de a slăbi rezistența noastră națională, nu pot să fie decât defraCTORII unui om care nu i-a prea cruțat până acum. Ceeace nu înțelegem însă, este rostul așa numitei anchete dela Iași, care, prin însuș felul cum se desfășoară, pare că tăgăduiește profesorilor noștri universitari dreptul de a avea păreri precise despre primejdia pe care o reprezintă străinii din România de astăzi. D-l A. C. Cuza, după cât știm, nu s'a făcut vinovat de nici o acțiune îndreptată împotriva statului. Și dacă se gășesc judecători, cari să-l socotească, de pildă, drept autor moral al uciderei fostului prefect de poliție dela Iași, — cum s'a scris de atâteaori la *Lupta* și la *Adevă-*

rul, — iată, aci sunt legile țării, egale pentru toți, să răspundă în fața lor pentru actele sale. Așa da Dar, să răspundă pentru cazul său, în fața colegilor săi dela Universitate, dintre cari câțiva îl urmează, alții îi sunt adversari politici și cei mai mulți se eschizează, aceasta este ridicol și inutil. Dovadă că nu se bucură nimeni, decât d. Brănișteanu dela *Dimineața* și tovarășii săi de idei și de pașaport.

Invingători și învinși. — Ziarele partidului național, copleșite oarecum de surprizele ultimelor evenimente politice, fac ce fac și se reîntorc din nou cu discuția asupra conferințelor, cari nici măcar nu mai sunt atât de recente, organizate de revista *Societatea de mâine* din Cluj. În special, *România*, care apare (se zice) în Capitală, ține cu orice preț să vadă în aceste reuniuni ale intelectualilor ardeleni, de unde conducerea partidului național a ieșit foarte rău scărmanată, un eșec al dlui Octav an Goga, și, firește, un triumf al dlui Maniu.

Să recapitulăm. Intr'o bună zi, comitetul de conducere al unei publicații din Ardeal, alcătuit aproape în unanimitate din membrii ai partidului național, hotărăște convocarea unor conferințe politice, invitând cinci fruntași ai vieții noastre publice să-și expună punctul lor de vedere asupra situației. Răspund la această invitație dnii G. Bogdan-Duică, Vasile Goldiș și Octavian Goga. Refuză să vie dnii Valeriu Branisce și Iuliu Maniu; iar acesta, ca șef la partidului național, dă ordin partizanilor săi să nu participe la întrunirile proiectate, socotindu-le ca o manifestare împotriva disciplinei de partid. Ei bine, nu numai că această afurisenie n'a avut niciun efect, nu numai că cei mai buni dintre conducătorii susnumitului partid au fost de față și au vorbit, pe

alocurea foarte respicată, dar niciunul dintre cei prezenți, nici chiar d. Cassiu Maniu, propriul frate al celui atacat, n'a luat cuvântul pentru a apăra pe d. Iuliu Maniu de asprele critici aduse politicii dumisale de până a. um. Iar aceste critici, suntem datori încă odată s'o spunem, n'au pornit numai din partea dlui Octavian Goga...

Cum a triumfat, prin urmare, d. Iuliu Maniu, am vrea să aflăm și noi, ca să se știe odată, unde apar învingătorii și pe unde s'au ascuns învinșii.

Divergență de opinii? — Gazeta bucureșteană *Cuvântul*, o proaspătă enigmă a presei, despre care nu știm altceva decât că e slujită de câțiva scriitori cari nu de mult își mărturiseau pe față admirația față de ideile noastre, și-a făcut în ultima vreme o adevărată specialitate dintr-o persistentă încercare de... intrigă între d-l general Averescu și directorul *Țării Noastre*. Iată cum un organ politic reușește să ajungă, fără multă bătaie de cap, o foaie umoristică...

Ultima schiță veselă, datorită probabil unuia dintre prozatorii de mare talent ai *Cuvântului*, a apărut deunăzi, purtând în mijloc o caricatură a d-lui Octavian Goga. Ci-că d-l general Averescu, printr'un articol publicat în *Îndreptarea*, ar fi dezavuat pe față... regionalismul nostru subit, scos la iveală în conferințele dela Cluj. Sunt^{em}, cu alte cuvinte, în plină divergență de opinii cu șeful partidului poporului, și situația noastră în sânul acestei organizații politice a ajuns imposibilă... (Ah, ce diabolică intrigă!)

Dar, ia se vedem, ce zice d-l general Averescu despre conferința d-lui Octavian Goga? Să cităm textual, nu din altă parte, ci chiar din articolul care a servit *Cuvântului* ca punct de plecare. Prin urmare:

„S'a aruncat în spinarea lui Goga

vina că ar fi alunecat pe panta regionalismului — câtă perfidie în această restălmăcire a cuvintelor unui om, care și-a făcut un adevărat *credo*, din doborârea ori cărui fel de fruntarii în lăuntrul actualelor fruntarii politice ale țării.

Evident, că această doborâre nu se poate face de cât cu încetul și metodic. Cele ce a spus Goga la conferință privitor la funcționarii superiori și la parlamentari nu a fost decât un angajament pentru viitor a se continua politica din guvernarea trecută a partidului poporului, cu ameliorările ce experiența făcută dovedesc a fi necesare.

Numai cei cari ignorează existența din timpul acelei guvernări a comisiunilor de unificare (una superioară centrală și trei regionale: Cuj, Cernăuți, Chișinău) și nu au cunoștință de măsura, ca în fiecare minister să se găsească funcționari superiori din provinciile alipite, și la rândul său guvernul să aibă în aceste provincii în toate ramurile administrative funcționari superiori informatori, numai aceia, repet, cari ignorează aceste lucruri pot să atrăbe lui Goga nonsensul regionalismului, și încă...

Iată, deci, că „regionalismul“ pe care-l proclamăm astăzi, l-am practicat în timpul guvernării de ieri, și-l anunțăm pentru guvernarea de mâine. E, aici, o divergență de opinii? E dezavuare? Sau, mai de grabă, e o precisă și calmă confirmare a unor principii normale de cărmuire?

Oamenii de bună credință să aleagă.

Altă fuziune. — Iar se ridică la orizont perspectiva unui anteproiect de eventuală fuziune! Inițiativa acestui hotărât gest politic, ale cărui rezultate se vor nămoli din nou într'un ciubăr de vorbărie, nu putea să pornească decât dela d. Iuliu Maniu. Ițele atacerei sunt însă, de data aceasta, în mâinile

dului C. Argetoianu, căruia, la plecarea dumisaie în străinătate, d. N. Iorga i-a lăsat mână liberă. (Era cât pe-aci să zicem : pumn).

Trebuie să recunoaștem, ca adversari leai ce suntem, că d. Iuliu Maniu a reușit să ne ofere o senzație nouă. D. C. Argetoianu, nu știm dacă ați observat, rămăsese singurul bărbat politic din România întregită, cu care partidul național nu pertractase niciodată. Mai mult încă, fostul ministru de Interne fusese înfrățit de d. Iuliu Maniu, într'o convorbire cu d. general Averescu, drept unicul obstacol pentru o înțelegere cu partidul poporului. Astăzi, d. Iuliu Maniu, în neobosită sa călătorie circulară pe la toate porțile, a ajuns să stea la tocmeală to-mai cu d. C. Argetoianu. Era o lacună regretabilă, și ne pare bine că ea a fost reparată.

Ce va ieși din această nouă serie de târgueli, nu știm. Se va face, nu se va face, c ne poate să mai prezică ceva, după întâmplarea cu partidul național-țărănesc, procreat și ucis în decursul aceleiaș zile lungi de vară!... Ne aducem aminte, în grădina „Suzana“, câteva sute de oaspeți chemați la o masă nupțială, s'au pomenit, în câteva minute, că se oficiază o înmormântare. Profețiile, când e puțin toare dl Iuliu Maniu, sunt, deci, vorbă stricată degrabă. Dacă, totuși, s'ar întâmpla ceva, noi am fi cei dintâi care ne-am bucura. Ar fi, într'adevăr, o adevărată plăcere pentru noi s'o vedem, ca să zicem așa, și p'asta. Partidul național sub conducerea dlui C. Argetoianu! Am lua din colțul ei prăfuit celecția ziarului *Patria*, și ne-am aduce aminte...

Argumentele dlui Vaida. — Memoriul dlui Vasile Goldiș a avut darul să arunce în arena polemicei și pe d. Alexandru Vaida, care a fericit *Lupta* și pe d. Albert Honigman cu o lungă declarație pe patru coloane.

D. Alexandru Vaida nu crede, bineînțeles, că memoriul publicat în *Țara Noastră* a fost scris de d. Vasile Goldiș; cu toate acestea, dumnealui încearcă o amănunțită disculpare, răspunzând cu un suspect lux de amănunte tuturor învinuirilor ce i s'au adus, și se răfuește cumplit cu d. Vasile Goldiș, pe care-l acuză că ar fi criticând acte a căror răspundere o poartă deopotrivă cu ceilalți conducători ai partidului național.

Nu vom releva aci fapte petrecute în sânul partidului național, deoarece pe acestea nu le cunoaștem și nici nu le putem controla. Aceasta e treaba dlui Vasile Goldiș, și nu ne înțom că d. Alexandru Vaida va primi răspunsul cuvenit. Găsim însă, în interviul din *Lupta*, un pasagiu care ne lămurește într'o bună măsură în privința valorii celorlalte argumente. E chestiunea prezidenției Camerei din 1919. — „În momentul acela, zice d. Alexandru Vaida, eu eram bolnav și n'am putut participa la ședința Camerei. D. Iorga refuzase, cu ocazia primei alegeri, să i se pună candidatura; la fel cu d. Goldiș. A doua oară d. Goldiș a primit să fie candidat. Motivele care l-au îndemnat pe d. Iorga să-și pună și d-sa candidatura, nu mă înțocesc, că le va comunica d. Iorga singur, cui și când va afla de bine. Din parte mi, numai după alegerea d-lui Iorga am aflat despre eșuarea candidaturii d-lui Goldiș. Ambii aparțineau blocului. Membrii acestuia aveau dreptul de a și da în deplină libertate voturile, iar eu, în calitate de șef al guvernului, nu aveam în dreptățrea să mă solidarizez mai mult cu d. Goldiș decât cu d. Iorga“.

S'o luăm metodic! Va să zică, d-l Alexandru Vaida n'a aflat despre eșuarea candidaturii d-lui Goldiș decât după alegerea d-lui Iorga. Pană aci, foarte bine. Înainte de alegere, ar fi

fost și greu să afle ceva... Unde nu mai poate să fie bine, e atunci când d-l Alexandru Vaida vorbește despre doi candidați ai blocului. Mai întâi, că celebrul bloc (național-social sau social-național, nu ne mai aducem aminte) nu se formase încă; al doilea, că d-l Goldiș fusese candidatul partidului național, al cărui conducători stăteau pe banca ministerială, iar d-l Iorga era șeful unui partid care n'avea reprezentanți în guvern...

Dar pentru ce să lungim discuția? Argumentele d-lui Vaida n'au fost niciodată mai bune.

Autonomie, cerebralitate și criticism. — *Patria*, organul care trăește de o bucată de vreme din reproducerea articolelor d-lor Leonard Paukerow și Naftule Kanner, intempestivă ca întotdeauna, răspunde după zece zile la articolul d-lui Radu Dragnea, *Formarea criticismului în Ardeal*. Acel articol, atât de neplăcut d-lui Al. Vaida, a fost înregistrat într'un articol de fond de dl Cezar Petrescu în *Cuvântul*. Așa se explică cum a ajuns *Patria* să se plângă de scriitorii „din vechiul Regat” care vin să turbure idila politică patriarhală a d-lui Iuliu Maniu.

Regionalismul, care se aplică sumar d-lui Cezar Petrescu, devine hazliu când încearcă să se exercite asupra d-lui Radu Dragnea. Ardelenii știu, că colaboratorul nostru a condus oficiul partidului național ani întregi, până s'a convins de justetea tezei d-lui Goldiș; mai știu că dl Dragnea a luat parte la redactarea programului partidului național, și că e membru în comitetul de o sută al acestui partid, de când a fost înființat comitetul.

Dacă nici după aceste titluri... regionaliste, cineva nu se poate pronunța asupra Ardealului — în vreme ce fiecare maghiaron din partidul d-lui Maniu, abia ajuns la București pentru întâia oară, poate vorbi autoritar des-

pre „putregaiul vechiului Regat” — să se asvârle masca ipocrizei și să se proclame pe față autonomia Ardealului și război de exterminare „regățenilor”. Când așa stau intențiile, „caracterele” din jurul d-lui Iuliu Maniu să nu se mai plângă că cerebralitatea românească, fe din fostul Regat sau din Ardeal cere o grabnică revizuire a rătăcirilor ardeleni, tocmai pe baza criticismului crescând.

D. Maniu tace, „Unirea” dela Blaj vorbește. — A trecut o săptămână de când Iuliu Maniu a luat cunoștiință despre conținutul memoriului dlui Vasile Goldiș, gustând, nu știm cu ce fel de poită, amărăciunea unor tăioase invinuirii de nepricepere din partea celor mai apropiați colaboratori ai săi. Și d. Iuliu Maniu tace și inghite. Strașnic stomac de bărbat politic, n'avem ce zice!...

În schimb, a vorbit *Unirea* dela Blaj, foaia așa zisă bisericăască, ale cărei legături cu șeful partidului național sunt cunoscute. *Unirea* își face comentariile sale asupra memoriului dlui Vasile Goldiș, vorbind despre „veleitățile de parvenire”, ale acestui om politic „șiret”, lovind cu afurisenie în „clica” preinșilor „nemulțumiți” din partidul național, și încheie, foarte limpede, cu această exclamație: — „Scapă-ne, Doamne, de prieteni, că de dușmani ne scăpăm noi!”

Rămâne să vedem acum, dacă d. Vasile Goldiș e tot atât de... indiferent ca d. Iuliu Maniu la atacurile ce i se aduc. Căci, pentru ca să nu rămână nicio îndoială asupra rostului articolului din *Unirea* dela Blaj, trebuie să fixăm amănuntul, că acesta a apărut cu data de Sâmbătă 17 Ianuarie 1925, adică înainte de publicarea memoriului dlui Vasile Goldiș în *Țara Noastră*.

Prin urmare, măcar aci, nu putem fi acuzați noi de indiscreție...